

Llibres d'Andorra en el context de la Unió Europea

Oliver Vergés i Pons / Josep Dallerès i Codina

El món editorial andorrà: una breu contextualització

La trajectòria històrica del món editorial andorrà és més prolífica del que podria semblar a primer cop d'ull, amb uns orígens que es remunten a mitjan segle xx. Aleshores, els condicionants polítics a l'estat espanyol en el context de la dictadura franquista van portar a la creació a Andorra d'editorials com Casal i Vall —que publicava per a tercers, com Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb la impressió de *La Bíblia de Montserrat* inclosa—, o Serra Airosa —amb cèlebres autors en cartera com Agustí Bartra, Miquel Martí Pol o Vicent Andrés Estellés—. Però també aleshores van néixer segells amb vocació eminentment andorrana com Editorial Andorra, amb més de cinquanta anys de trajectòria a les espatlles.¹

Actualment, el sector viu un auge important de la mà de segells consolidats i també de nous projectes editorials que han fet incrementar el nombre de publicacions originades a Andorra. A la degana Editorial Andorra i a la històrica Límits, s'hi ha sumat els darrers anys Anem Editors amb un nombre important de publicacions anuals, juntament amb altres segells editorials (algun dels quals institucionals): és el cas d'Aloma Editors, de l'Institut d'Estudis Andorrans o de la Societat Andorrana de Ciències, entre d'altres. La recentment creada Editorial Trolalibros, la més jove del país i la que més projecció està tenint fora de les Valls, exemplifica també aquest auge editorial i el creixent volum de publicacions fetes anualment a Andorra. Fins ara, tanmateix, el llibre d'Andorra ha estat un llibre eminentment local. Les editorials andorranes han tendit, bàsicament, a publicar llibres sobre Andorra i el Pirineu pròxim, amb algunes petites per bé que notables excepcions (Límits, fa uns anys, i Trolalibros, actualment). Malgrat que és comprensible que una editorial tendeixi a publicar més sobre el territori on està emplaçada i on, per tant, pot tenir més quota de mercat, també és evident que les limitacions frontereres han condicionat les publicacions andorranes. La dificultat d'accés amb facilitat a mercats més grans, sobretot el català, amb el qual es comparteix llengua, ha provocat una certa limitació de les publicacions i n'ha condicionat el caràcter local.

En les perspectives de futur, i és aquí on l'Acord d'associació amb la Unió Europea pot jugar un paper fonamental, sembla evident que hi ha el possible creixement de publicacions fetes a Andorra que no tinguin un component exclusivament local. És a dir, que les editorials andorranes puguin publicar i vendre amb facilitat —aquesta és la qüestió clau— els seus llibres fora d'Andorra.

El llibre andorrà fora d'Andorra avui

Actualment, la presència de llibres d'Andorra fora del Principat és pràcticament nul·la o molt testimonial, malgrat, com dèiem, algunes excepcions. Bàsicament, podríem destacar els següents motius per explicar aquesta situació:

a) Traves frontereres.

Els costos d'exportació de llibres fets a Andorra (costos duaners i costos fiscals) i les dificultats de gestió (operativa fiscal, comercial i financera) dificulten enormement fer arribar llibres d'Andorra a llibreries i clients de fora del Principat. Els marges de l'editor en el preu del llibre impliquen que els costos afegits per fer arribar el producte fora d'Andorra en facin inviable la distribució per part de la mateixa editorial.

b) Les dificultats de les llibreries per treballar amb editorials andorranes.

Al mateix temps, les llibreries de fora d'Andorra que compren llibres al major a les editorials del Principat es veuen obligades a assumir una comptabilitat a part, ja que les empreses andorranes no són operadores intracomunitàries de la Unió Europea. Aquesta dificultat afegida frena enormement l'interès de les llibreries no andorranes a tenir llibres d'editorials del país, fet que redueix enormement la quota de mercat dels editors.

c) L'obligació de passar per un tercer o de tenir una empresa clònica a la UE.

Això obliga els editors andorranos a acudir a un tercer per distribuir els llibres, cedint una part dels ingressos de venda del producte, o bé a tenir una empresa a la Unió Europea des de la qual poder facturar a les llibreries sense que aquestes hagin de tenir una comptabilitat a part. En ambdós casos, els costos d'edició s'incrementen notablement.

d) La impossibilitat de vendre llibres per internet (e-commerce).

Al mateix temps, els costos fronterers i la complexa operativa financera entre els clients de la UE i les empreses andorranes dificulta enormement la venda de llibres d'Andorra per internet a clients europeus. Part de la sostenibilitat econòmica de les editorials passa per la venda directa al client, ja sigui en fires o presentacions, ja sigui via internet. En ambdós casos, els condicionants fronterers són una clara limitació.

e) Impossibilitat de treballar amb dipòsits.

Una part important del sector del llibre treballa a través de dipòsit, és a dir de deixar el producte en estoc a una llibreria i de liquidar cada cert temps els exemplars venuts. Això permet a les llibreries d'omplir les lleixes sense haver de fer una gran inversió econòmica. Els condicionaments duaners actuals impliquen que tota mercaderia que passa per la frontera ha de fer-ho amb factura de venda i no es permeten els dipòsits. Això obliga les llibreries a comprar els llibres d'Andorra en ferm, quelcom que limita també enormement de poder tenir-hi llibres.

Aquests elements, i d'altres de més concrets que podríem enumerar, com ara la dificultat operativa de remunerar els autors que fiscalment no viuen a Andorra, o els costos elevadíssims de la logística de transport de dins a fora del Principat, dificulten molt la presència de llibres andorrans fora d'Andorra.

Vies per evitar les problemàtiques avui

Actualment, l'opció majoritària de les empreses que es troben amb aquestes dificultats, que no són només les editorials, és optar per una de les tres solucions que es presenten a continuació:

a) Crear una empresa a la UE, malgrat els costos afegits.

Surt més a compte mantenir una empresa clònica fora d'Andorra a la UE (malgrat els elevats costos de la duplicació) que intentar operar des d'Andorra assumint les limitacions comentades més amunt.

b) Realitzar tota l'operativa fora d'Andorra.

L'altra possibilitat és operar des d'Andorra però treballant amb el producte (els llibres) sempre dins la Unió Europea. Això implica editar, imprimir i distribuir els llibres sense que el producte estigui en cap moment a Andorra. Normalment, però, això implica buscar un distribuïdor tercer per fer l'operativa de venda amb les llibreries.

c) Renunciar al mercat internacional i optar només pel local.

Hi ha editorials que finalment opten per limitar les seves vendes a Andorra i limitar, per tant, la difusió del llibre andorrà fora del Principat.

Val a dir que cap de les tres solucions és bona per a Andorra. Les dues primeres perquè si les editorials tenen empresa fora o bé tenen tota l'operativa fora, no beneficien el teixit econòmic del Principat. Així, malgrat que les editorials editin molts llibres, si s'imprimeixen fora això no beneficia les impremtes d'Andorra, per exemple. I així amb tants altres sectors vinculats a l'editorial. La tercera opció tampoc no és bona, perquè limita la difusió de la cultura feta a Andorra fora d'Andorra i per tant limita el coneixement de les Valls a escala internacional.

Les implicacions de l'Acord d'associació per al sector del llibre andorrà

Amb l'horitzó de l'Acord d'associació amb la Unió Europea, el sector del llibre andorrà veu perspectives de millora que poden solucionar certes problemàtiques actuals. Una de les vies per solucionar les problemàtiques frontereres i, alhora, les dificultats d'exportació de llibres (costos, gestió, facturació a tercers, dipòsits i e-commerce) és a través del lliure comerç o lliure circulació de mercaderies dins el mercat únic. La Unió Europea ho defineix de la manera següent:

«Les empreses que efectuen transaccions comercials a Europa poden beneficiar-se del mercat únic de la UE i també de determinats Acords comercials amb altres països europeus. Això significa que la majoria dels seus productes poden circular lliurement dins d'aquest territori sense cap cost afegit i sense restriccions quantitatives. Això es coneix com a lliure circulació de mercaderies».²

Així doncs, si Andorra, a través de l'Acord d'associació, pacta la lliure circulació de mercaderies tal com la defineix Europa, la majoria de problemàtiques esmentades desapareixeran de cop. Això sí, cal una lliure circulació real, com s'ha definit, i no pas mantenint *aranzels burocràtics* com ara les taxes frontereres o altres de caràcter fiscal com l'IVA, la TVA o l'IGI en el pas de frontera, quelcom que aniria en contra d'aquesta definició.

L'element més característic del lliure comerç a la Unió Europea és la capacitat de les empreses de ser operadors intracomunitaris, donats d'alta com a tals. Això permet a les empreses poder vendre els seus productes a un altre estat de la Unió sense haver de constituir una empresa en aquell estat i sense haver de pagar l'impost de valor afegit dels productes (l'IGI, l'IVA o la TVA de cada estat) fins a un límit de facturació. És per això que hi ha lliure comerç real, perquè les empreses poden passar les mercaderies sense limitació per les fronteres intracomunitàries i, sobretot, perquè vendre en un altre estat no té unes implicacions fiscals directes per a l'empresa que realitza la venda. En aquest sentit, doncs, cal que l'Acord d'associació prevegi que les empreses andorranes puguin donar-se d'alta al ROI, al registre d'operadors intracomunitaris, i actuar com a tals. Sinó, no hi haurà cap canvi en relació a la situació del llibre andorrà per l'Acord d'associació.

Si les empreses andorranes no poden donar-se d'alta com a operadores intracomunitàries, no hi haurà una lliure circulació de mercaderies tal com la defineix Europa.³ Per a una empresa d'un país de la Unió, és indiferent que el producte que ven sigui a l'estat veí o al més llunyà: les condicions són les mateixes. Una empresa de la Seu d'Urgell té les mateixes condicions per vendre un producte a Bourg-madame (Cerdanya francesa) que a Terespol, ciutat polonesa a tocar de la frontera amb Bielorrússia. Si realment es vol aconseguir que les empreses andorranes puguin accedir a aquest mercat europeu, l'Acord d'associació ha de preveure sí o sí aquest punt.

En cas que aquest punt no es prevegi, no hi haurà lliure circulació de mercaderies real amb Europa. El perquè és molt senzill: els transitaris que actualment faciliten la importació i exportació de productes, ho fan amb els estats fronterers, França i Espanya. Si l'Acord no canvia aquesta realitat, els transitaris seguiran sent els mateixos, no seran europeus, seguiran fent les tasques burocràtiques per introduir els productes segons les normes de cada un dels estats limítrofs. Així doncs, caldrà pagar l'IVA o la TVA per als productes exportats. Però què passarà si aquest producte es vol vendre a Itàlia, Grècia o Bulgària, en comptes de ser venut a França o Espanya? Doncs que caldrà pagar els impostos dels estats limítrofs i, també, els de l'estat on es vengui la mercaderia finalment, ja que les empreses andorranes no seran operadores intracomunitàries. L'única solució per evitar aquesta doble imposició és vendre el producte a una empresa dels estats limítrofs i que aquesta faci la venda en qualsevol punt de la Unió, tal com passa ara sense Acord d'associació: o bé un tercer dins la UE et distribueix i ven els productes, o bé crees una empresa per operar dins la UE.

Tot acord que no resolgui aquesta qüestió tan concreta per a les empreses d'Andorra només

farà enquistar la conjuntura actual fins a una nova negociació amb la Unió Europea i, a la pràctica, no implicarà una lliure circulació de mercaderies real amb la UE.

El llibre com a bé cultural d'interès cultural

Cal tenir present que el llibre és un bé d'interès cultural, i malgrat que les empreses que l'editin i el venguin hagin de funcionar amb una lògica mercantilista, el producte que ofereixen al client final té un valor cultural. Si finalment l'Acord d'associació no preveu la possibilitat que les editorials vinguin com a operadores intracomunitàries, caldrà buscar la fórmula per canviar l'*status quo* actual. Establir una línia de negociació que tingui en compte les característiques del llibre com a bé d'interès cultural que no hauria d'estar sotmès a les dinàmiques frontereres de la resta de productes podria ser una opció per superar els esculls actuals.

Epíleg

Les solucions enginyoses que fins ara han trobat les editorials andorranes per fer presents els seus llibres fora del Principat demostren la necessitat del sector d'arribar, amb facilitat, a mercats més enllà de les fronteres andorranes. L'enginy, tanmateix, no deixa de ser un pedaça aplicat sobre una conjuntura que no facilita, ni de bon tros, la difusió internacional dels llibres d'Andorra. Una conjuntura que ha de canviar enormement si es vol que el sector deixi de tenir un caràcter eminentment local o que es vegi obligat a treballar operativament fora del Principat per esquivar legalment les barreres establertes.

L'Acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea pot ser la via per obrir un nou camí per al sector editorial, sempre que les traves actuals desapareguin. El canvi passa per un Acord que permeti una lliure circulació de mercaderies real per la frontera i la capacitat de les empreses andorranes d'actuar com a operadores intracomunitàries en el si del mercat únic europeu. Tot Acord que no prevegi aquests dos punts únicament pot enquistar *ad eternum* una situació per se ja enquistada.

La consideració del llibre com un bé cultural d'interès que no estigui sotmès a les dinàmiques frontereres actuals pot ser una via per esquivar les problemàtiques apuntades, però no una solució que es vulgui definitiva tenint en compte els interessos i les necessitats del sector. Així doncs, i des del punt de vista del sector editorial andorrà, només un Acord d'associació que prevegi la lliure circulació real de mercaderies pot assegurar que en el futur els llibres d'Andorra tinguin presència en el context de la Unió Europea.

Oliver Vergés i Pons i Josep Dallerès i Codina
Anem Editors

Notes

1- Sobre l'evolució històrica del sector editorial andorrà vegeu: FONOLLEDA, PERE MIQUEL, *Editorials i societat a Andorra (1945-1994)*, Andorra, Editorial Andorra, 2006.

2- Traduït del castellà de: https://europa.eu/youreurope/business/selling-in-eu/selling-goods-services/selling-products-eu/index_es.htm

3- La Unió Europea exigeix als estats que volen beneficiar-se del mercat comú i, per tant de la lliure circulació de mercaderies, un tipus d'impost de valor afegit d'un mínim del 15%.

(vegeu: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_es.htm).

Recordem que l'IGI general a Andorra és, actualment, del 4,5%. El fet que no es negociï aquest punt en l'Acord d'associació, tenint en compte les dimensions demogràfiques i els condicionants d'Andorra, pot fer impossible que les empreses andorranes puguin operar com a intracomunitàries i, per tant, fer inviable la lliure circulació de mercaderies tal com caldria.